

Voorbeeldzorgplan ALS

Voorbeeldzorgplannen

Dit voorbeeldzorgplan is met nadruk een *voorbeeldzorgplan* en geen *standaardzorgplan*.

Verpleegkundigen en verzorgenden kunnen het plan als hulpmiddel gebruiken bij het assessment en bij de uitvoering van de zorg. Met dit plan maak je een plan op maat voor een individuele cliënt.

Dit betekent dat je bewust kiest wat wel of niet van toepassing is. Het voorbeeldzorgplan combineert de Omaha-systematiek met inhoudelijke landelijke richtlijnen en expertise uit het veld. Naast gebied-soort actie-actievlak staan in de specificatie puntsgewijs de relevante onderdelen van deze landelijke richtlijnen. Zo gebruik je als zorgmedewerker niet alleen de Omaha-systematiek, maar neem je ook op een eenvoudige en snelle manier kennis van de actuele standaarden en toets je je individuele zorgplan met het voorbeeldzorgplan en de actuele kennis.

Werkwijze

Het voorbeeldzorgplan omvat alle mogelijke aandachtsgebieden met alle mogelijke interventies. Dit zijn er dus veel. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat alle aandachtsvelden en interventies worden overgenomen in een individueel zorgplan. Per onderdeel kijkt de zorgmedewerker wat wel en niet past bij de eigen cliënt in zijn context. Ook kan de zorgmedewerker de specificaties aanpassen voor het op maat maken van het plan. Omaha zorgt voor eenheid van taal en het gebruik van voorbeeldzorgplannen stimuleert dit nog verder. Maar geen cliënt is hetzelfde, dus het blijft zaak dat verpleegkundigen en verzorgenden goed kijken naar de cliënt en blijven nadenken over de zorg. Het voorbeeldzorgplan kan daarbij dienen als ondersteuning, niet om te sturen.

Er zijn voorbeeldzorgplannen beschikbaar van ruim 20 veelvoorkomende onderwerpen in de VVT. We hebben ze gemaakt met (wijk)verpleegkundigen van Allertzorg, Amstelring, Buurtzorg, Marente, Surplus, Thebe, Zorgaccent en Zorgbalans. De voorbeeldzorgplannen zijn alleen beschikbaar voor leden van de stichting Omaha System Support en te downloaden via het ledendeel op **www.omahasystem.nl**.

Voorbeeldzorgplan ALS (Amyotrofische laterale sclerose)

Gebied	Soort actie	Actievlak	Specificatie
Omgevingsdomein			
<i>Inkomen/financiën</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Financiën	Mogelijke teruggang in inkomen, met name bij jonge, nog werkende ALS-patiënten <ul style="list-style-type: none"> • Aandacht voor inkomen. • Over werksituatie (arbeidsomstandigheden, verzuim, arbeidsongeschiktheid) • Verwijzen naar bedrijfsarts
<i>Inkomen/financiën</i>	CM Case-managen	Zorg door psycholoog/maatschappelijk werk	Verwijzen naar maatschappelijk werk voor (schuld)hulpverlening
<i>Woning</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Hulpmiddelen	Advies, instructie en begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Niet toereikende woonsituatie • Aanpassingen en hulpmiddelen (vervoer, in huis, communicatie) • Mogelijkheden voor woonunit (WMO) • Hulp bij aanvraagprocedures
<i>Woning</i>	CM Case-managen	Zorg door ergotherapeut	Inschakelen ergotherapeut
Gebied	Soort actie	Actievlak	Specificatie
Psychosociaal domein			
<i>Communicatie met maatschappelijke voorzieningen</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Andere voorzieningen in de buurt/gemeenschap	Voorlichting over sociale kaart, lotgenotengroepen.
<i>Communicatie met maatschappelijke voorzieningen</i>	CM Case-managen	Andere voorzieningen in de buurt/gemeenschap	Contact leggen met lotgenotengroepen.

<i>Geestelijke gezondheid</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Copingsvaardigheden	Begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Acceptatie en verwerking • Gevolgen van ALS (zeer divers) • Psychosociale problemen • Angst voor achteruitgang Ondersteuning zelfmanagement
<i>Geestelijke gezondheid</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Geestelijke zorg	Begeleiden bij ziekteproces: <ul style="list-style-type: none"> • Psychosociale problemen • Voorbereiding op (snelle) achteruitgang • Angst voor stikken • Schaamte • Lichamelijke klachten door stress (bijvoorbeeld: globus-gevoel - brok in de keel-, hyperventilatie, obstipatie) Ondersteuning zelfmanagement
<i>Geestelijke gezondheid</i>	CM Case-managen	Zorg door psycholoog/maatschappelijk werk	Samenwerking met psycholoog/maatschappelijk werker
<i>Geestelijke gezondheid</i>	CM Case-managen	Zorg door logopedist	Inschakelen/samenwerking met logopedist
<i>Mantelzorg/zorg voor kind of huisgenoot</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Anatomie/fysiologie	Informatie, advies en instructie mantelzorger: <ul style="list-style-type: none"> • Ziektebeeld en gevolgen (zeer divers) • Snelheid van achteruitgang
<i>Mantelzorg/zorg voor kind of huisgenoot</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Copingsvaardigheden	Begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Acceptatie en verwerking • Gevolgen van ALS, ook voor naasten • Psychosociale problemen • Angst voor achteruitgang • Dwanglachen en –huilen (bij Bulbaire vorm) • Frontotemporale dementie (FTD, 5-10 % van ALS-patiënten)
<i>Mantelzorg/zorg voor kind of huisgenoot</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Steunsysteem	Advanced Care Planning: <ul style="list-style-type: none"> • Familie-/vriendengesprek organiseren, netwerk in kaart brengen, mogelijkheden bekijken netwerk, team van vrijwilligers formeren (vrienden, bekenden), mogelijkheden inventariseren, rooster maken en evalueren

			<ul style="list-style-type: none"> • Informatie geven over ziektebeeld, themabijeenkomst voor familie, vrienden en burens • Instructie geven over zorg • Inzet (vrijwillige of professionele) nachtzorg
Mantelzorg/zorg voor kind of huisgenoot	MB Monitoren / Bewaken	Signalen/symptomen-mentaal/emotioneel	Signaleren overbelasting: <ul style="list-style-type: none"> • Zorglast: zware verantwoordelijkheid, constante bezorgdheid, verminderde sociale contacten en gevoel er alleen voor te staan • Eenzaamheid: bescherming van partner, schaamte • Beloftes van partners aan elkaar (zorg tot het eind) • Overbelasting bij netwerk
Mantelzorg/zorg voor kind of huisgenoot	CM Case-managen	Supportgroep	Inschakelen van vrijwilligers, zorgmakelaar of psychosociale ondersteuning voor mantelzorger (bijvoorbeeld via MEZZO of steunpunt mantelzorg)
Mantelzorg/zorg door kind of huisgenoot	CM Case-managen	Continuïteit van zorg	Samenwerking met ALS-revalidatieteam Samenwerking met casemanager Dementie bij Frontotemporale Dementie
Rolverandering	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Copingsvaardigheden	Cliënt en mantelzorger begeleiden bij: <ul style="list-style-type: none"> • Veranderende relatie
Rouw	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Copingsvaardigheden	Verlies van levensperspectief, functies Advies over inschakelen geestelijk verzorger
Rouw	AIB Adviseren/instrueren/ Begeleiden	Steunsysteem	Nazorg (rouwbezoek) Advies over lotgenotencontact Advies geven over professionele begeleiding
Seksualiteit	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Copingsvaardigheden	Begeleiden bij: <ul style="list-style-type: none"> • Seksuele problemen • Verlies/verandering van intimiteit • Ongewenste erectie bij zorgverlening
Sociaal contact	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Supportgroep	Sociaal contact Lotgenotencontact Internet, social media
Gebied	Soort actie	Actievlak	Specificatie

Fysiologisch domein			
<i>Ademhaling</i>	AIB Adviseren/instrueren/begeleiden	Ademhalingstherapie	Advies, instructie, begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Beademingsapparatuur, ademhalingsproblemen en de gevolgen. In samenwerking met Centrum voor Thuisbeademing (CTB).
<i>Ademhaling</i>	MB Monitoren/bewaken	Ademhalingstherapie	Monitoren: <ul style="list-style-type: none"> • Ademhalingsinsufficiëntie: CO2-stapeling. Dit uit zich in nachtmerries, ochtendvermoeidheid, hoofdpijn, niet plat kunnen liggen, onrustig slapen, sufheid overdag, insulten, gebrekkige eetlust en concentratiestoornissen. • Kunnen ophoesten • Risico op verslik-pneumonie
<i>Ademhaling</i>	MB Monitoren/bewaken	Zorg in de laatste levensfase	Monitoren: <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik ademhalingsspieren • Stillere ademhaling • Verminderde uitzetting borstkas
<i>Ademhaling</i>	CM Case-managen	Continuïteit van zorg	Samenwerking met Centrum voor Thuisbeademing (CTB), arts Scholing team en mantelzorg(team) Bij vlieguren: fit to fly-test
<i>Ademhaling</i>	CM Case-managen	Materialen (verbruiksartikelen)	Bestellen materiaal Zorgen voor reserveapparatuur en zaklamp (i.v.m. stroomstoring)
<i>Ademhaling</i>	B Behandelen	Ademhalingstherapie	Behandelen (volgens protocol): <ul style="list-style-type: none"> • Beademingsapparatuur aan-/afkoppelen • Zuurstof • Bronchiaal toilet • Airstacken • Hoestmachine • Tracheacanule verzorgen • Zorgen voor goede houding (halfzittend of rechtop)
<i>Circulatie</i>	MB Monitoren/bewaken	Signalen/symptomen - fysiek	Oedemen
<i>Circulatie</i>	CM Case-managen	Zorg door arts/specialist	Verwijzen naar oedeemtherapeut

<i>Cognitie</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Anatomie/fysiologie	Informatie over: <ul style="list-style-type: none"> • Frontotemporale dementie (bij klein deel van de ALS-patiënten): gedrags- en karakterveranderingen, agressie, verlies van initiatief, ongeremde seksualiteit, obsessief-dwangmatig, ontremming, geheugenproblemen, geen ziekte-inzicht, verlies sociale vaardigheden, vermindering taalvaardigheid
<i>Darmfunctie</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Darmzorg	Advies, instructie en begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Verstoorde stoelgang • Gebruik laxantia • Aangepaste voeding
<i>Darmfunctie</i>	MB Monitoren / Bewaken	Signalen/symptomen – fysiek	Monitoren: <ul style="list-style-type: none"> • Obstipatie • Eventueel bijhouden defecatielijst
<i>Huid</i>	B Behandelen en procedures toepassen	Huidzorg	<ul style="list-style-type: none"> • Preventieve maatregelen smetten en decubitus • Behandelen van smetten en decubitus • Verzorgen voedingssonde
<i>Huid</i>	MB Monitoren / Bewaken	Signalen/symptomen – fysiek	Inspectie van de huid op smetten en decubitus
<i>Huid</i>	CM Case-managen	Zorg door verpleegkundige	Inschakelen wondverpleegkundige
<i>Mondgezondheid</i>	B Behandelen en procedures toepassen	Persoonlijke hygiëne	Mondzorg volgens richtlijn; gebruik voorbeeldzorgplan Mondzorg
<i>Neuro/musculaire/skelet-functie</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Anatomie/fysiologie	Informatie cliënt: <ul style="list-style-type: none"> • Ziektebeeld: verschillende vormen: thoracaal (eerste verschijnselen ademhalingsproblemen) bulbaire (spraak- of slikproblemen) en spinale (spierzwakte in armen en benen) • Symptomen • Gevolgen van de ziekte • Snelle verloop en verschillende fases
<i>Neuro/musculaire/skelet-functie</i>	AIB Adviseren/Instrueren/ Begeleiden	Continuïteit van zorg	Bespreken met cliënt en mantelzorg: <ul style="list-style-type: none"> • Advanced Care Planning: in een vroeg stadium bespreken wat (on)mogelijkheden zijn

			<ul style="list-style-type: none"> Behandelbeleid: bijvoorbeeld wel/geen beademing (invasief met buisje in luchtpijp of non-invasief via masker), euthanasie, palliatieve sedatie, reanimeren, sondevoeding, antibiotica Balans zoeken tussen betrokkenheid en afstand van zorgprofessionals + grenzen aangeven + vanaf begin duidelijke teamafspraken. Let op: de zorg wordt zwaar. Zorg dat je team in consensus besluiten neemt. Schakel op tijd andere zorgprofessionals in.
Neuro/musculaire/skelet-functie	CM Case-managen	Continuïteit van zorg	Samenwerking met/verwijzen naar ALS-team, arts en andere disciplines + regelmatig MDO Samenwerking met het nachtzorgteam. (Meenemen in scholing, MDO's en goed overdracht systeem regelen)
Neuro/musculaire/skelet-functie	CM Case-managen	Hulpmiddelen	Aanvragen hulpmiddelen. Inschakelen ergotherapeut/WMO-consulent Oog voor ARBO-omstandigheden (ARBO-check en tijdig afspraken maken)
Neuro/musculaire/skelet-functie	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Mobiliteit/transfers	Advies, instructie en begeleiding: <ul style="list-style-type: none"> Loopstoornissen Spierkrampen Juiste houding
Neuro/musculaire/skelet-functie	B Behandelen en procedures toepassen	Mobiliteit/transfers	Inzet tilhulpmiddelen In positie brengen: bijvoorbeeld neksteun, armondersteuning, (elektrische) rolstoel, glijzeil, kussens
Neuro/musculaire/skelet-functie	MB Monitoren / Bewaken	Signalen/symptomen-fysiek	Monitoren verslechtering Spontane spiertrekkingen of kleine spiertrillingen onder de huid (fasciculatie): <ul style="list-style-type: none"> Bulbair: hals, tong en mondbodem spinaal: ledematen Afnemende spierkracht
Neuro/musculaire/skelet-functie	CM Case-managen	Zorg door fysiotherapeut	Inschakelen fysiotherapeut
Pijn	MB Monitoren / Bewaken	Signalen/symptomen-fysiek	Monitoren: <ul style="list-style-type: none"> Pijn door overbelasting, door compensatie
Pijn	CM	Zorg door arts/specialist	Overleg met behandelend arts voor behandeling pijn

	Case-managen		
<i>Spijvertering- vochthuishouding</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Signalen/symptomen-fysiek	Advies bij: <ul style="list-style-type: none"> • Slikproblemen • Speekselverlies • Toediening speekselvervangende gel
<i>Spraak en taal</i>	MB Monitoren / Bewaken	Communicatie	Monitoren spraakproblemen
<i>Spraak en taal</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Copingsvaardigheden	Advies, instructie en begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Spraakproblemen • (Gevolgen van) communicatieproblemen • Adviezen voor dagelijks leven • Advies over gebruik van hulpmiddelen (bijvoorbeeld: (elektronische) alfabet- of symbolenkaart, schrijfbord, spraakversterkers, spraakcomputer) Cliënt voldoende tijd geven om te communiceren <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van juiste communicatiemiddel tijdens de zorg. • Stel gesloten vragen voor snel antwoord. Afspraak ja/nee in combinatie van oogknippen. • Zorgteam scholen/begeleiden in de juiste communicatie (Dit komt heel nauw)
<i>Spraak en taal</i>	CM Case-managen	Zorg door logopedist	Verwijzing naar logopedist in overleg met behandelaar
<i>Urinewegfunctie</i>	B Behandelen en procedures toepassen	Blaaszorg	<ul style="list-style-type: none"> • Externe katheter volgens protocol • Blaaskatheterisatie volgens protocol • Katheterspoelen indien geïndiceerd
<i>Urinewegfunctie</i>	MB Monitoren / Bewaken	Blaaszorg	Monitoren urineweginfectie
<i>Urinewegfunctie</i>	CM Case-managen	Materialen (verbruiksartikelen)	Bestellen van materialen
Gebied	Soort actie	Actievlak	Specificatie

Gezondheids- gerelateerd gedragsdomein			
<i>Fysieke activiteit</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Oefening en beweging	Advies en voorlichting over: <ul style="list-style-type: none"> Balans bewegen en rust: rustige opbouw, voorkomen van piekbelastingen Afwisselen van inspanning en rust Energiemanagement
<i>Fysieke activiteit</i>	CM Case-managen	Zorg door fysiotherapeut	Verwijzing naar fysiotherapeut en/of multidisciplinaire revalidatietherapie in overleg met behandelend arts
<i>Gezondheidszorg supervisie</i>	MB Monitoren / Bewaken	Continuïteit van zorg	Is cliënt in staat zelf (deels) de regie zelf te voeren? Ruimte geven eigen regie te behouden
<i>Medicatie</i>	CM Case-managen	Medicatie coördinatie/bestelling	Medicatiebeheer overnemen
<i>Medicatie</i>	MB Monitoren / Bewaken	Medicatie coördinatie/bestelling	Nagaan of cliënt of mantelzorger in staat is zelf voor medicatie te zorgen
<i>Medicatie</i>	MB Monitoren / Bewaken	Medicatie werking en bijwerkingen	Bewaken: <ul style="list-style-type: none"> Werking medicatie Is cliënt of mantelzorger in staat medicatie op de juiste wijze toe te dienen? Signaleren: <ul style="list-style-type: none"> Bijwerkingen
<i>Medicatie</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Medicatie-toediening	Advies, instructie en begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> Inname medicatie (bijvoorbeeld: via sonde of verneveling of oraal) Slikproblemen Ondersteuning zelfmanagement
<i>Medicatie</i>	B Behandelen en procedures toepassen	Medicatie-toediening	Toedienen van medicatie volgens voorschrift en medicatie-toedienlijst
<i>Persoonlijke zorg</i>	B	Persoonlijke hygiëne	Hulp bij: <ul style="list-style-type: none"> ADL (hulp bij uiterlijke verzorging, toiletgebruik, eten, transfers, mobiliteit, aan- en uitkleden, traplopen en douchen/baden)

	Behandelen en procedures toepassen		<ul style="list-style-type: none"> • Aandacht voor mondzorg (zie voorbeeldzorgplan Mondzorg) • Gebruik hulpmiddelen
<i>Persoonlijke zorg</i>	CM Case-managen	Zorg door ergotherapeut	Inschakelen ergotherapeut voor hulpmiddelen
<i>Voeding</i>	AIB Adviseren / Instrueren / Begeleiden	Voeding, beleid/balans	Advies, instructie en begeleiding bij: <ul style="list-style-type: none"> • Gezonde voeding • Voorkomen van ondervoeding • Verdikkingsmiddelen, voeding malen/klein snijden (verslikking voorkomen) na overleg met diëtist of logopedist • Vermoeidheid door eten/inzet sonde • Schaamte door moeilijke kunnen eten/knoeien • Hulpmiddelen
<i>Voeding</i>	MB Monitoren / Bewaken	Voeding, beleid/balans	Monitoren ondervoeding <ul style="list-style-type: none"> • Eventueel gebruik van SNAQ • Weeglijst • Monitoren van de conditie van de voeding-sonde. Bij defect moet sonde vervangen worden volgens afspraken van Maag-Darm-Lever afdeling. Thuis of in ziekenhuis. Bij uitvallen van sonde moet snel (lieft binnen uur) een nieuwe geplaatst worden. Bij verstopping sonde handelen volgens afspraak MDL-afdeling
<i>Voeding</i>	CM Case-managen	Voeding, beleid/balans	Samenwerking met/verwijzen naar diëtist
<i>Voeding</i>	CM Case-managen	Hulpmiddelen	Bestellen hulpmiddelen en materialen
<i>Voeding</i>	CM Case-managen	Zorg door voedingsdeskundige/diëtist	Inschakelen diëtist voor gezonde voeding, bij dreiging ondervoeding en bij sondevoeding
<i>Voeding</i>	B Behandelen	Voedingsprocedures	Sondevoeding volgens protocol en voorschrift Instructie mantelzorg Balloncontrole voedingssonde (Bij een ballonsonde) volgens protocol MDL-afdeling

Richtlijnen:

[Multidisciplinaire richtlijn ALS](#), ALS Centrum Nederland, 2012 (revisie in voorbereiding 2018)

© Omaha System Support, oktober 2020

[Amyotrofische laterale sclerose, Verantwoord handelen in een complexe zorgsituatie, VSN, V&VN en ALS-centrum Nederland, 2009
www.als-centrum.nl](http://www.als-centrum.nl)